

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 70.895.098 у Хмельницькому
університеті управління та права
імені Леоніда Юзькова

РЕЦЕНЗІЯ

**Доктора філософії в галузі права, доцента
Кірик Алли Юрїївни на дисертацію
Романа Валерійовича ІВАНІСОВА на тему
«ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ»,
поданої на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена сучасними процесами правової трансформації України, невід'ємною складовою яких є поступове наближення національної правової системи до права Європейського Союзу. Європейська інтеграція України передбачає не лише інституційні та політичні зміни, а й глибоке оновлення законодавства, спрямоване на забезпечення його відповідності європейським правовим принципам, стандартам та підходам.

Особливого значення у цьому процесі набуває цивільне законодавство, оскільки саме цивільно-правові норми безпосередньо регулюють значний масив суспільних відносин, пов'язаних із правом власності, договірними відносинами, захистом цивільних прав, відповідальністю за їх порушення, діяльністю юридичних осіб, інтелектуальною власністю та іншими сферами приватноправового життя. Відповідність цих норм європейським підходам є важливою передумовою формування належного правового середовища для розвитку економічних відносин, залучення інвестицій, транскордонного співробітництва та забезпечення ефективного захисту прав приватних осіб.

Важливим чинником актуальності дослідження є також оновлення цивільного законодавства України, зокрема розроблення нової редакції Цивільного кодексу України, в межах якого враховуються сучасні європейські підходи до принципів приватного права, виконання договірних зобов'язань, відповідальності за порушення договору, відшкодування шкоди та інших аспектів зобов'язального права. У цьому контексті наукове осмислення співвідношення українських правових конструкцій із відповідними положеннями права ЄС та європейських актів приватного права є необхідною передумовою для формування послідовної та ефективної моделі подальшого реформування цивільного законодавства.

Зазначене свідчить, що дослідження напрямів зміни цивільного законодавства України відповідно до стандартів Європейського Союзу є своєчасним і науково значущим

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна.

Обґрунтованість і достовірність сформульованих автором у процесі дослідження наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджується належною апробацією отриманих результатів, зокрема їх висвітленням у наукових публікаціях у фахових виданнях України, а також у тезах доповідей, представлених автором на науково-практичних конференціях.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в роботі, характеризуються достатнім рівнем обґрунтованості та достовірності. Це забезпечується ґрунтовним опрацюванням значного масиву наукової літератури, аналізом положень чинного законодавства та відповідних правових норм, а також дослідженням матеріалів правозастосовної практики. Комплексне використання зазначених джерел дозволило автору сформулювати власні наукові позиції, обґрунтувати відповідні висновки та запропонувати рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання досліджуваної сфери.

Для досягнення поставленої мети та виконання визначених завдань автором використано широкий спектр загальнонаукових і спеціально-юридичних методів дослідження, що забезпечило комплексність та послідовність наукового аналізу. Структура роботи є логічною та відповідає її меті, завданням і предмету дослідження. Робота складається з анотації, вступу, двох розділів, що об'єднують сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Така побудова забезпечує послідовний виклад матеріалу та дає змогу комплексно розкрити заявлену проблематику.

Варто зазначити, що дослідження Р.В. Іванісова є детальним аналізом проблеми в сфері європеїзації цивільного законодавства України. Заслужують на увагу такі пропозиції та висновки автора:

1. Заслужує на увагу авторське визначення поняття «європеїзація» під яким пропонується розуміти глобальний, ціннісний, соціокультурний та інституційно-правовий процес трансформації вітчизняного приватноправового порядку, що полягає в системному узгодженні, наближенні та адаптації інститутів і норм цивільного права України до стандартів права ЄС, актів європейського «м'якого права», а також спільної європейської цивілістичної традиції.

2. Позитивної оцінки заслуговує вдосконалення теоретичних положень щодо співвідношення понять європеїзації, гармонізації, адаптації приватно-правових порядків України та ЄС які, на відміну від існуючих підходів, розглянуто через призму багаторівневої системи правової інтеграції, у межах якої: європеїзація виступає генеральним соціокультурним, ціннісним і доктринальним процесом цілісної трансформації вітчизняного приватного права та його правової культури; гармонізація є системним методом узгодження і зближення приватноправових інститутів на основі нормативних вимог *acquis* ЄС та уніфікованих актів європейського «м'якого права»; адаптація є одностороннім техніко-юридичним інструментом пристосування національного цивільного законодавства третіх та асоційованих країн до вимог наднаціонального правопорядку.

3. Заслуговує на увагу проведений автором аналіз досвіду Польщі, Чехії, Естонії та Угорщини, які у процесі підготовки до вступу та подальшої інтеграції до Європейського Союзу здійснювали комплексне реформування національного приватного законодавства. Звернення до практики зазначених держав є особливо цінним для українського правотворчого процесу, оскільки дає змогу простежити особливості адаптації цивільно-правових норм до європейських підходів, виявити проблеми, що виникали під час проведення відповідних реформ, та оцінити шляхи їх подолання.

4. Доречною є пропозиція здобувача, що з метою нормативного закріплення доктрини захисту прав кредиторів та боржників в умовах воєнного стану варто доповнити ст. 776 Проекту 15150 частиною п'ятою такого змісту: «При оцінці розумності та добросовісності поведінки сторін зобов'язання в умовах воєнного стану, збройного конфлікту або надзвичайного стану, суд враховує об'єктивні безпекові ризики для життя та здоров'я людей, загрози руйнування майна, логістичні та інфраструктурні обмеження у відповідному регіоні, а також реальну можливість вжиття стороною альтернативних заходів для належного виконання обов'язку».

5. Розроблені пропозиції щодо внесення правок до Проекту 15150, що вказує на високий рівень наукового пошуку.

Заслуговують на підтримку і інші висновки та пропозиції сформульовані в дисертаційній роботі.

Повнота викладу положень дисертації в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Наукові здобутки дисертанта підтверджуються та відображаються в його наукових публікаціях, кількість яких відповідає встановленим вимогам. Так, у фахових виданнях автор опублікував чотири наукових статті. Крім того, було опубліковано дві тези конференцій.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, варто зазначити, що у роботі є суперечливі положення, які потребують пояснень.

1. Дискусійним видається підхід до виключення зі структури проекту Цивільного кодексу України положень статті 231, яка передбачає можливість визнання договору недійсним сторонами без обов'язкового звернення до суду. Запропонований механізм має потенціал для зменшення кількості судових спорів щодо оспорюваних договорів, оскільки надає сторонам можливість самостійно врегулювати питання недійсності договору за встановленою процедурою та строками. Такий підхід сприяє реалізації принципу диспозитивності цивільних правовідносин та може розглядатися як один із засобів оптимізації судового навантаження.

2. Потребує додаткового пояснення позиція дисертанта, стосовно впровадження загального обов'язку співпраці сторін. Принцип добросовісності передбачає належну поведінку учасників цивільних правовідносин та недопустимість створення однією стороною перешкод для реалізації прав іншої. Водночас нормативне закріплення позитивного обов'язку сторони до активної співпраці виходить за межі традиційного

розуміння свободи договору. Встановлення такого обов'язку означає певне втручання у сферу договірної автономії сторін, оскільки визначається не лише кінцевий результат виконання зобов'язання, а й певна модель поведінки учасника договірних відносин, коли кредитора імперативно змушують допомагати боржнику.

Слід зазначити, що викладені зауваження переважно мають дискусійний характер і тому суттєво не впливають на позитивну оцінку дисертаційного дослідження. Дисертація написана на належному науковому рівні, є самостійною завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати.

Загальний висновок.

1. Дисертація **Романа Валерійовича Іванісова** на тему «Європеїзація цивільного законодавства України» є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що у своїй сукупності мають значення для розвитку доктрини цивільного права та правозастосовної практики.

2. Дисертація **Іванісова Романа Валерійовича** виконана і оформлена відповідно до вимог, передбачених Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), відповідає пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Здобувач **Іванісов Роман Валерійович** заслуговує на присудження йому освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензентка:

**доцентка кафедри міжнародного та європейського права
Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова,
докторка філософії з права,
доцентка**

Алла КІРИК